

О. Є. ГУТНІК

викладач

І. М. БЕРЕЗНЕВА

старший викладач

Н. В. ЯКОВЕНКО

старший викладач

Національна академія Національної гвардії України

СПЕЦИФІКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ ВНЗ

У статті розкрито проблеми навчання іноземної мови майбутніх фахівців військової галузі. Зазначено, що цільовою установкою навчальної дисципліни “Іноземна мова” є формування в курсантів готовності й здатності до міжкультурної комунікації, а специфіка комунікативної спрямованості курсу полягає в поєднанні професійної та соціокультурної орієнтації. Доведено, що сьогодні значно зросла мотивація курсантів до опанування іноземною мовою (особливо англійською) або підвищення рівня володіння нею. Наголошено, що основний зміст цієї навчальної дисципліни становлять мовно-лінгвістичні та соціокультурні знання, мовленнєві та комунікативні вміння, а професійну комунікативну компетентність представлено комплексом умінь і навичок, що виробляються на основі набутих знань. Зауважено, що вивчення іноземної мови у військовому ВНЗ передбачає ще й знання елементів культури представників різних країн, а також важливих геополітичних відомостей (географічне положення, політичний та військовий устрій, система освіти тощо). Зроблено висновок, що професійна орієнтація під час вивчення іноземної мови у військовому ВНЗ дає змогу курсантам розширити можливості кар’єрного зростання, здійснювати миротворчі місії в умовах іншомовного спілкування.

Ключові слова: іноземна мова, курсант, військовий ВНЗ, комунікація, соціокультурні знання, фахова спрямованість, інтерактивні методи навчання.

Навчання іноземної мови у військовому вищому навчальному закладі є обов’язковим компонентом професійної підготовки військового фахівця, а володіння іноземною мовою – одним із показників освіченості сучасної людини. Цільовою установкою навчальної дисципліни “Іноземна мова” є формування в курсантів готовності й здатності до міжкультурної комунікації, практичного володіння іншомовною комунікативною компетентністю, під якою розуміють уміння співвідносити мовні засоби з конкретними цілями, ситуаціями, умовами й завданнями мовного спілкування. Специфіка комунікативної спрямованості курсу іноземної мови полягає в поєднанні професійної та соціокультурної орієнтації іншомовної комунікації. Досягнення освітньої мети здійснюється в аспекті гуманітаризації технічної та військово-професійної освіти, означаючи розширення кругозору курсанта, підвищення рівня його загальної культури та освіченості, вдосконалення культури мислення, спілкування, мовлення. Розвивальна мета вивчення іноземної мови передбачає врахування особистісних потреб, інтересів та індивідуальних психологічних особливостей курсантів, загальний інтелек-

туальний розвиток курсанта, оволодіння ним певними когнітивними прийомами, що дають змогу здійснювати пізнавальну комунікативну діяльність, розвивати здатності до соціальної взаємодії, формувати загальнонавчальні та компенсаторні вміння, а також уміння самовдосконалюватися. Проте викладання іноземної мови у військовому виші має свою специфіку та спрямованість.

Мета статті полягає у визначенні особливостей навчання іноземної мови курсантів військових ВНЗ.

Останнім часом значення предмета “Іноземна мова” зросло. Без знання іноземної мови (особливо англійської) практично неможливо в Збройних Силах претендувати на більш високий службовий статус (наприклад, військовий спостерігач ООН, військово-дипломатична робота, брати участь у спільних військових навчаннях), звідси й величезне бажання в курсантів оволодіти іноземною мовою. В цьому їм повинні допомогти практичні заняття з іноземної мови у вищому військовому навчальному закладі.

Іноземна мова, як і рідна мова, виконує дві важливі функції в житті людини й суспільства: спілкування та пізнання. Однак відмінність полягає в тому, що іноземна мова є засобом не тільки міжособистісного, а й міжнаціонального, міждержавного, міжнародного спілкування. Виховний потенціал предмета “Іноземна мова” дає можливість формувати шанобливе ставлення до духовних і матеріальних цінностей інших країн і народів, удосконалювати моральні якості особистості курсанта. Предметом вивчення іноземної мови є формування комунікативної компетентності курсантів. Професійна комунікативна компетентність представлена комплексом умінь і навичок, що виробляються на основі набутих знань. Отже, мовні, лінгвістичні та соціокультурні знання, мовленнєві й комунікативні вміння становлять основний зміст цієї дисципліни.

У зазначеному комплексі мовні знання представлені знанням систем мови й володінням нормами застосування: володіння лексикою, граматику, фонетикою на рівні адекватного використання та розуміння мови.

Лінгвістичні й соціокультурні знання визначаються знанням елементів культури країни мови, що вивчається, значущими для успішного здійснення контактів з її представниками. До таких елементів належать: повсякденне життя представників країни мови, що вивчається, географічне положення країни, її військово-політичний лад, система освіти, видатні особистості, ЗМІ, життя молоді, звичаї, культура, традиції, етнопсихологічні характеристики конкретного народу: стереотипи поведінки, система цінностей, смаки, інтереси, вподобання; специфіка мови й норми комунікативної поведінки.

Професійно-ділова орієнтація передбачає залучення майбутнього фахівця до світових знань і досягнень у військовій галузі, що дає змогу розширити можливості вдосконалення рівня професійної компетентності й формувати готовність до вступу в іншомовне професійне спілкування.

Мовленнєві вміння розглядають у межах активної комунікативної діяльності іншомовного колективу, в конкретно заданій ситуації, в певних сферах, регістрах, формах і ролях. Еталоном мовленнєвих умінь є сучасна літературна мовна норма, що включає й розмовну мову, якою користуються освічені носії мов комунікативних професійних і непрофесійних спільнот у ситуаціях міжкультурних контактів.

Комунікативні вміння досягаються оволодінням способами прийому, засвоєння, передачі інформації, а також нормами комунікативної взаємодії. Вони розподіляються за видами мовленнєвої діяльності, а саме: говоріння, слухання (аудіювання), читання та письмо. Іноземна мова, на відміну від інших навчальних предметів, є і метою, і засобом навчання. Мовленнєва спрямованість навчання реалізується через спілкування, комунікацію. При цьому сам викладач іноземної мови повинен володіти комунікативною компетентністю. Ми згодні з К. Левітаном, що “оволодіння педагогічною майстерністю неможливо без розвитку комунікативних умінь, оскільки в основі професійної ролі викладача лежить принцип взаємодії суб’єктів, їх “взаємопроникнення”. Це дає багатьом дослідникам підставу стверджувати, що педагогічна діяльність використовує засоби і способи, характерні для спілкування, і що сама ця діяльність будується за законами спілкування” [3, с. 101].

Важливе значення має використання викладачем відповідних форм, методів і засобів розвитку креативних здібностей курсантів. Як свідчить педагогічна практика викладання іноземної мови у військовому вузі, для курсантів молодших курсів добре зарекомендували себе спонукання до творчого пошуку, ділові ігри, групові рішення проблемних ситуацій. На заняттях зі старшокурсниками доцільно використовувати вільні творчі екскурсії, “мозкові атаки”, організаційно-діяльнісні ігри. Названі види навчальної роботи мотивують у курсантів прагнення до творчості, самовираження й самоствердження, що, загалом, сприяє підвищенню якості засвоєння змісту дисципліни й розвитку їх креативних здібностей.

Велику роль у розвитку творчих здібностей курсантів відіграє створення мотивів і умов, у яких вони можуть проявляти пізнавальну активність і відчувати бажання реально користуватися набутими знаннями та сформованими мовленнєвими навичками й вміннями. Для цього на заняттях доцільно використовувати інформативний та пізнавальний матеріал, орієнтований на розвиток особистісної активності курсантів, залучення їх до творчої діяльності.

Іноземна мова як навчальний предмет робить вагомий внесок у культуру розумової праці курсантів через розвиток таких специфічних навчальних умінь, як вміння користуватися двомовними лінгвістичними словниками, граматичними довідниками, пам’ятками щодо раціонального виконання навчальних завдань. Усе це навчає курсантів працювати самостійно, створює передумови для розвитку потреби в лінгвістичному вивченні.

Іноземна мова як навчальний предмет має величезний вплив на розвиток творчих здібностей курсантів. Комунікативне навчання іноземної мови позитивно впливає на розвиток усіх психічних функцій людини. Особливо яскраво воно позначається на розвитку узагальненого абстрактного мислення. Так, Л. Виготський із цього приводу зазначав: “Іноземна мова... звільняє мовленнєву думку дитини з полону конкретних мовних явищ” [1, с. 189]. У свідомості людини, що володіє тільки рідною мовою, суть думки та способи її оформлення нерозривно пов’язані між собою. Іноземна мова дає можливість зрозуміти, що існують інші, ніж у рідній мові, способи вираження думки, інші думки, інші зв’язки між формою та значенням. На думку багатьох учених, які розглядають проблеми мовознавства, при вивченні іноземної мови розвиток мислення відбувається не стільки шляхом порівняння з рідною мовою, скільки через вирішення мовномислительських завдань, що містять елементи проблемності, пов’язані зі смисловим змістом процесу навчання. Тим самим активно розвивається пізнавальна й комунікативна функція мислення. Вивчення іноземної мови розвиває такі важливі розумові функції, як порівняння, аналіз, синтез. Оволодіння другою мовою має сприятливий вплив на розвиток здібностей мовленнєвого апарату. Розвиваються фонематичний та інтонаційний слух, імітативні здібності, здатність до здогадки, здатність до виділення головного, активізуються всі види пам’яті. Моделювання на заняттях ситуацій реальної дійсності, участь у мовних іграх, діях у передбачуваних обставинах розвивають уяву й творчі здібності курсантів.

Як відомо, в основі організації виробництва та суспільних відносин, сфери управління та сфери обслуговування лежить уміння спілкуватися – саме це є метою навчання іноземної мови – навчання комунікації. Комунікативне навчання передбачає організацію процесу навчання як моделі процесу спілкування. Тому сьогодні іноземна мова, як жоден інший предмет, може сприяти підвищенню культури спілкування. Заняття з іноземної мови стають заняттями навчання спілкуванню за допомогою самого спілкування. В процесі навчання курсанти навчаються техніки спілкування, вивчають його операційну сторону, оволодівають мовним етикетом, стратегією й тактикою діалогічного та групового спілкування, вчаться вирішувати різні комунікативні завдання, бути мовними партнерами, тобто оволодівають уміннями спілкуватися, налагоджувати контакти з іншими людьми, вчаться проявляти ініціативу, доброзичливість, тактовність, що є одними з найбільш професійно значущих якостей сучасного фахівця. “Іноземна мова”, – на думку І. Зимньої, – єдиний предмет у вищому навчальному закладі, в процесі навчання якого викладач може дозволити собі цілеспрямовано навчати культурі мовленнєвого спілкування дорослу людину” [2, с. 38].

Висновки. Варто відзначити безсумнівно позитивний вплив вивчення іноземної мови на культуру спілкування, на мовленнєву діяльність рідної мови. Так, формування мовленнєвих умінь іноземною мовою сприяє розвитку всіх рівнів мовленнєвих здібностей учнів: слухових, зорових і

моторних відчуттів. Курсанти вчать планувати свою мовну поведінку, співвідносять мету кожного вчинку з висловленим змістом і наявними мовними засобами. Робота над текстом учить вдумливо ставитися до читання книги взагалі. Такі вправи, як складання плану, реферату, анотації до тексту, граматичні та лексичні вправи, позааудиторне читання, розвивають навички логічно викладати свої думки. Все це, безсумнівно, сприяє підвищенню не тільки мовної, а й загальної культури. Отже, позитивний вплив вивчення іноземної мови на вдосконалення володіння рідною мовою варто розуміти як у широкому плані (культура мовного спілкування), так і в більш вузькому (вдумливе користування засобами рідної мови).

Список використаної літератури

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – Москва : Педагогика, 1991. – 479 с.
2. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке / И. А. Зимняя. – Москва : Просвещение, 1978. – 110 с.
3. Левитан К. М. Педагогическая деонтология / К. М. Левитан. – Екатеринбург : Деловая книга, 1999. – 272 с.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2016.

Гутник О. Е., Березнева И. Н., Яковенко Н. В. Специфика обучения иностранному языку курсантов военных вузов

В статье раскрыты проблемы обучения иностранному языку будущих специалистов военной отрасли. Отмечено, что целевой установкой учебной дисциплины “Иностранный язык” является формирование у курсантов готовности и способности к межкультурной коммуникации, а специфика коммуникативной направленности курса заключается в сочетании профессиональной и социокультурной ориентации. Доказано, что сегодня значительно возросла мотивация курсантов к овладению иностранным языком (особенно английским) или повышению уровня владения им. Подчеркнуто, что основное содержание данной учебной дисциплины составляют языково-лингвистические и социокультурные знания, речевые и коммуникативные умения, а профессиональная коммуникативная компетентность представлена комплексом умений и навыков, которые вырабатываются на основе приобретенных знаний. Указано, что изучение иностранного языка в военном вузе предполагает еще и знание элементов культуры представителей различных стран, а также важных геополитических сведений (географическое положение, политический и военный строй, система образования и тому подобное). Сделан вывод, что профессиональная ориентация изучения иностранного языка в военном вузе позволяет курсантам расширить возможности карьерного роста, осуществлять миротворческие миссии в условиях иноязычного общения.

Ключевые слова: *иностраннный язык, курсант, военный вуз, коммуникация, социокультурные знания, профессиональная направленность, интерактивные методы обучения.*

Gutnik O., Berezneva N., Yakovenko V. The Specifics of Foreign Language Teaching Cadets of Military Institutions of Higher Education

The article reveals the problems of foreign language teaching future military specialists. The authors note that the aim setting of discipline “Foreign Language” is forming the cadets’ readiness and ability for intercultural communication, and communicative orientation of the course is to combine professional and socio-cultural orientation. It has been proved that the cadets’ motivation of on mastering in foreign language (especially English) or increasing their level has significantly improved. The main content of this discipline are: language-linguistic and socio-cultural knowledge, speech and communication

skills, and the professional communicative competence is represented by a set of skills that are based on acquired knowledge. Learning a foreign language in a military institution of higher education also involves knowledge of cultural elements from different countries, as well as the important geopolitical information (geographical location, political and military system, education system, etc.). There is a positive effect of foreign language learning to the culture of communication, speech activity of the native language. The formation of speech skills in a foreign language contributes to the development of all levels of verbal abilities of students: auditory, visual and motor sensations. The students learn to plan their speech behavior, correlating the goals of each act with the Express content and the available linguistic tools. Exercises such as planning, abstract, abstract text, grammatical and lexical exercises, extracurricular reading to develop skills in logical to Express their thoughts. Professional orientation of learning a foreign language in a military institution of higher education allows the cadets to expand career opportunities, to be ready for peacekeeping missions in terms of foreign language communication.

Key words: *foreign language, cadet, military institutions of higher education, communication, social and cultural knowledge, professional orientation, interactive teaching methods.*